

Hajnáczky Tamás

Titkos ügyiratok a pártállam cigánypolitikájából

SUMMARY

Secret files from the era of totalitarian state

In 1986 edited Mezey Barna his source editing titled „The question of gypsies in Hungary by the documents between 1422-1985 (original title: A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985). This book appeared at first documents, decisions from gypsy policy of the one party state. The book published some public regulations of Political Committee of Hungarian Socialist Workers' Party, as well as commitments of the „Agitation and Propaganda Committee”. New sources discharged by superior level of government were not published in the elapsed time.

Executing these decisions and regulations mentioned above were edited under the code 3000 those top secret actas from which this study interprets seven documents. These files are especially connected to the programme of elimination of segregated gypsy settlements, the situation and habits of gypsies. These documents consist important improvements to our knowledge about the gypsy policy of the „party”.

1986-ban Mezey Barna szerkesztésében jelent meg a Kossuth Könyvkiadónál *A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985* című forráskiadvány, mely napjainkig a legfontosabb forrásokat tartalmazza a pártállam cigánypolitikájából. A kötet többek között az adott időszakban nyilvánosságra hozott¹ a MSZMP KB Politikai Bizottságának határozatait, valamint az Agitációs és Propaganda Bizottság állásfoglalásait, közölte. Az azóta eltelt időszakban a felsőbb szervek által kiadott források csak

- 1 Vass Henrik – Ságvári Ágnes (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956-1962*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 519-521. pp. Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967-1970*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 165-172. pp. Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1971-1975*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 781-796. pp. Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1975-1980*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983. 1003-1012. pp. Vass Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980-1985*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 758-767. pp. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980. 444-445. pp.

elvéve kerültek közlésre,² vagy egy-egy megye (Szabolcs-Szatmár,³ Békés,⁴Borsod-Abaúj-Zemplén⁵), város (Pécs⁶) cigánysággal kapcsolatos forrásait tartalmazó kiadványban, forrásközlésben.

A fentebb említett forráskiadványban közölt határozatok és állásfoglalások végrehajtására adták ki, 3000-es kódszámmal, TÜK iratként a jelen írásban közölt (1-7. sz. dokumentum) kormány- és minisztertanácsi határozatokat, melyek nagyrészt a település-számolásról, valamint általánosságban a cigányság helyzetével kapcsolatban, illetve szervezeti kérdésekben rendelkeztek. A dokumentumok fontos adalékokkal szolgálnak az eddig ismert, a felsőbb szervek által kibocsátott irattermékekhez. Továbbá ezek a források hozzájárulhatnak a pártállam cigánypolitikájának a behatóbb megértéséhez, mivel ezekben a dokumentumokban utasították a felsőbb szerveket, a megyei és fővárosi tanácsokat a cigánysággal kapcsolatos intézkedésekre, ideológiai megfontolásokra.

1. sz. dokumentum

MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY

Készült: 50 példányban
48 sz. példány

Kapják:
a Kormány tagjai,
Dimény Imre elvtárs,
Gosztonyi János elvtárs,
Molnár László elvtárs,
Somoskői Gábor elvtárs,

- 2 Feitl István: A cigányság ügye a napirendről lekerült. Előterjesztés az MDP Politikai Bizottsága számára 1956 áprilisából. In: *Múltunk*, 2008. 1. sz. 257-272. pp. Kozáry Andrea: Jelentés „a cigány lakosság körében végzett rendőri munkáról”. 265-274. pp. Kozákné Keszei Veronika: Cigánypolitika Magyarországon. Elmélet és gyakorlat az 1960-as évek elejétől a 90-es évekig. Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 2001. 120-154. pp. Balogh Sándor (szerk.): A magyar állam és a nemzetiségek. A magyarországi nemzetiségi kérdés történetének jogforrásai 1848-1993. Napvilág Kiadó, Budapest, 2002. 446-448. pp., 686-688. pp., 702-705. pp. 714. p., 726-733. pp.
- 3 Nagy Pál (szerk.): „Ugyanolyanok, mint mindenki más ember.” Válogatás a Szabolcs-Szatmár megyei cigányság történetének forrásaiból (1951-1961). Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár – Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Nyíregyháza – Gödöllő, 2010. 344-345. pp.
- 4 Kereskényiné Cseh Edit (szerk.): Források a Békés megyei cigányság történetéhez. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból (1768-1987). Békés Megyei Levéltár, Gyula, 2008. 152-153. pp.
- 5 Hajnáczy Tamás: Az 1961-es párthatározat margójára. In: *Múltunk*, 2013. 1. sz. 245-247. pp. Hajnáczy Tamás: Az 1961-es párthatározat margójára II. In: *Múltunk*, 2014. 3. sz. 152-211. pp.
- 6 Fűzes Miklós – Márfi Attila (szerk.): Dokumentumok a pécsi cigányság történetéből 1959-1990. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 2003. 118-120. pp., 128-132. pp., 135-137. pp., 149-150. pp., 156-159. pp., 161-169. pp.

Pullai Árpád elvtárs,
Rác Sándor elvtárs,
Dr. Dallos Ferenc elvtárs,
Szász János elvtárs.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
3162/1964 sz.
határozata

a cigány- és más hasonló telepek felszámolásáról szóló
2014/1964. (V.4.) Korm. számú határozat kiegészítéséről.⁷

1./ Az Építésügyi Minisztérium illetékes tanácsi szervek útján tételesen mérje fel a 2014/1964. (V.4.) Korm. számú határozat hatálya alá tartozó telepeket,⁸ s a Művelődésügyi Minisztériummal és az Országos Tervhivatallal egyetértésben állapítsa meg azok felszámolásának ütemét. Ennek során az idegenforgalom szempontjaira is figyelemmel kell lenni.

Felelős: az építésügyi miniszter, művelődésügyi miniszter,
Országos Tervhivatal elnöke
Határidő: a határozat kiadásától számított 90 nap

2./ A telepek felszámolását szolgáló családi házépítési akciót az 1964. évben meg kell kezdeni, és az 1965. év végéig biztosítani kell mintegy 800 családi ház felépítésének

7 Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1961. június 20-án adta ki a „a cigánylakosság helyzetének megjavításával kapcsolatos egyes feladatokról” címet viselő határozatát, mely többek között elrendelte a cigánytelepek felszámolását. A pártállam felső vezetése rövid időn belül szembe-sült azzal a ténnyel, hogy a párthatározatban, valamint a végrehajtására kiadott 1-72. számú elnökhelyettesi utasításban lefektetett telepfelszámolási elgondolás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. 1963-ban a Politikai Bizottság megbízta az illetékes szerveket, hogy dolgozzanak ki egy új telepfelszámolási koncepciót. Ennek eredményeként született meg a 2014/1964. (V. 4.) számú Kormányhatározat „a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról”, mely rögzítette a telepek felszámolásának a menetét, valamint az állami építési kölcsönrel támogatott házépítési akciót, melynek kiegészítésére szánták a 3162/1964. számú kormányhatározatot. In: Hajnáczy Tamás: Az 1961-es párthatározat margójára. In: Múltunk, 2013. 1. sz. 237-243. pp. Az úgynevezett CS-lakás programot ténylegesen a 2/1965. ÉM-PM számú együttes rendelet kiadását követően kezdték meg. In: 2/1965. (II. 18.) ÉM-PM együttes rendelet a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1965. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 368-371. pp.

8 A felmérést az Építésügyi Minisztérium még az adott évben elvégezte, melyből kiderült, hogy 222160 személy, 55425 család, 48966 lakásban lakott a 2014/1964. (V. 4.) számú Kormányhatározat hatálya alá tartozó telepeken. In: Bencsik István: A Magyarországon élő cigány lakosság társadalmi beilleszkedése az 1970-es évektől napjainkig. ELTE BTK Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképzési Intézete, Budapest, 1988. 31. p. A településszintű adatokról Lásd bővebben: Kertesi Gábor – Kézdi Gábor: A cigány népesség Magyarországon. Dokumentáció és adattár. Soci-typo, Budapest, 1998. 297-312. pp.

feltételeit.⁹ Ehhez hosszúlejáratú, kamatmenetes építési kölcsönkeretet kell biztosítani. A családi házépítési akciónak az 1965. évet követő folytatásáról, az évente építendő családi házak számának megállapításáról és a szükséges építési kölcsönkeretek biztosításáról a 15 éves lakásfejlesztési terv keretében kell gondoskodni.

Felelős: Országos Tervhivatal elnöke, építésügyi miniszter,
pénzügyminiszter
Határidő: folyamatos

3./ A családi házépítési akcióhoz biztosított építési kölcsönkeret területi felosztásáról a Pénzügyminisztérium az Építésügyi Minisztériummal és a Művelődésügyi Minisztériummal egyetértésben gondoskodik.

Felelős: pénzügyminiszter, építésügyi miniszter, művelődésügyi miniszter
Határidő: folyamatos

4./ Az Építésügyi Minisztérium a családi házépítési akció keretében gondoskodik kötelezően alkalmazandó műszaki tervek és költségvetések kidolgozásáról, s azok ingyenes forgalomba hozataláról.

A műszaki tervek és költségvetések kidolgozását úgy kell lebonyolítani, hogy azok legkésőbb az 1964. II. félév folyamán az építkezők rendelkezésére álljanak.¹⁰ A műszaki tervek kidolgozásánál figyelemmel kell lenni a helyileg fellelhető építőanyagok felhasználására, a csökkent értékű építőanyagok beszerzési lehetőségeire, a házilag előállítható építőanyagokra, továbbá a házilag végezhető munkákra.

Felelős: építésügyi miniszter
Határidő: 1964. augusztus 31.

5./ A családi házépítési akció keretében a házhelyeket a helyi építésügyi szabályok figyelembevételével, általában 100-150 nöl nagyságban – újabb telepek kialakulásának megakadályozása céljából az építési övezetben lehetőség szerint szétszórtan – kell az építkezők részére biztosítani.

9 1965-ben a tervezett 800 CS-lakásból 237 épült fel. In: Kovács József: A cigánylakosság lakáshelyzete, a szociális körülményeknek meg nem felelő telepek felszámolásának problémái. In: Zagyva Imre (szerk.): A cigánylakosság szociális gondozásának és nevelésének kérdései. Szociális Intézetek Központja, Budapest, 1974. 46. p. Az első építkezésekről Lásd bővebben: Hajnáczy Tamás: A tibolddaróci barlanglakások felszámolása avagy nem cigányok a CS-lakás programban. In: Valóság, 2013. 10. sz. 80-98. pp. Hajnáczy Tamás: Barlanglakók 2. In: Új Egyenlítő, 2014. 1. sz. 20-25. pp.

10 A műszaki tervekről Lásd bővebben: Gyergyói Sándor: Kirekesztéstől a beilleszkedésig. II. kötet. Mozaik Kiadó, Debrecen, 1990. 666-671. pp. Kozákné Keszei Veronika: Cigánypolitika Magyarországon. Elmélet és gyakorlat az 1960-as évek elejétől a 90-es évekig. Romológiai Kutatóintézet, Szekszárd, 2001. 155-170. pp. Tájékoztató a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásához ajánlott családház építési-kivitelezési terveiről, valamint az építés pénzügyi és egyéb feltételeiről. Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Budapest, 1985.

GALÉRIA

Bogdán János amigo festménye

Felelős: a fővárosi, megyei és megyei jogú városi tanácsok végrehajtó bizottságainak elnökei
 Határidő: folyamatos

6./ A Pénzügyminisztérium az érdekelt megyei /fővárosi, megyei jogú városi/ tanács végrehajtó bizottságának javaslata alapján

a/ biztosítson megfelelő pénzügyi fedezetet a családi házáépítési akcióhoz szükséges házhelyek kisajátításához és műszaki kialakításához, továbbá a telepeken megüresedő régi épületek hatósági úton szükséges lebontásához;

b/ engedélyezze a szükséges időszakos létszámot azoknak a tanácsoknak, a részére amelyeknél a családi házáépítési akció zavartalan műszaki lebonyolítása /irányítása és ellenőrzése/ a tanács végrehajtó bizottságának építésügyi szakigazgatási szerve útján nem biztosítható.

Felelős: pénzügyminiszter
 Határidő: a szükséglet felmerülésétől függően folyamatos

7./ Felhatalmazást kap a pénzügyminiszter, hogy ha a telepek maradéktalan felszámolása azt szükségessé teszi, az illetékes városi /városi kerületi, járási/ tanács végrehajtó bizottságának javaslatára – kivételesen – olyan személyek részére is engedélyezhesse építési kölcsön nyújtását, akik az arra vonatkozó szabályok értelmében építési kölcsön igénybevételére egyébként nem lennének jogosultak.

Felelős: pénzügyminiszter
Határidő: folyamatos

8./ A családi házépítési akció keretében épített lakások berendezésének elősegítése érdekében a Belkereskedelmi Minisztérium gondoskodik arról, hogy az építkezők az olcsóbb lakberendezési tárgyakhoz hozzájuthassanak. E lakberendezési tárgyak beszerzését rövidlejáratú kölcsön engedélyezésével az áru-hitelakció keretében és annak feltételei szerint kell lehetővé tenni.

Felelős: belkereskedelmi miniszter, pénzügyminiszter
Határidő: folyamatos

9./ Az illetékes megyei /fővárosi, megyei jogú városi/ tanácsok a harmadik ötéves lakásfejlesztési tervük kidolgozása során megfelelő számú új állami bérlakás, illetőleg szövetkezeti lakás rendeltetését úgy határozzák meg a tervben, hogy ezek a lakások – esetleges minőségi lakáscserék közbeiktatásával – a városi telepek /barakktelepek, barlanglakások stb./ felszámolására legyenek felhasználhatóak.

Felelős: fővárosi, megyei és megyei jogú városi tanácsok végrehajtó bizottságának elnökei
Határidő: a harmadik ötéves terv előkészítésére vonatkozó határidő

Budapest, 1964. április 29.

Kádár János s. k.
a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
elnöke

MNL OL XIX-A-83-b 3162/1964. (351. d.) – Géppel írt tisztázat

2. sz. dokumentum

MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY

Készült 65 példányban
64 számú példány

Kapják:
 a Kormány tagjai
 Bálint József elvtárs
 Borbándi János elvtárs
 dr. Dallos Ferenc elvtárs
 A fővárosi, megyei
 /mj. városi/ tanácsok
 vb. elnökei.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
 3254/1967. számú
 határozata

a szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken élők
 lakáshelyzetének megjavításáról szóló 2047/1967. (VIII.8.)
 számú kormányhatározat kiegészítéséről.¹¹

A Határozat 8. pontja az alábbiakkal egészül ki:

Kivételes esetekben a rendőrség szervei a tanácsi szervek kérésére a telepi lakosok településen belüli vagy kívüli áttelepítéséhez, illetőleg visszatelepítéséhez bocsássanak karhatalmat rendelkezésre.¹²

Felelős: a belügyminiszter.

Budapest, 1967. augusztus 3.

MNL OL XIX-A-83-b 3254/1967. (429. d.) – Géppel írt tisztázat

- ¹¹ Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium 1967. július 6-i keltezéssel jelentést készített a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány részére „a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek” felszámolásának a helyzetéről. Az illetékes szerv a beszámolóban kifejtette, hogy a telepek felszámolása a tervezettnél lassabban halad, mivel az érintettek egy része nem rendelkezik a CS-lakás programban való részvételhez az előírt feltételekkel. Továbbá a „városok belterületén, üdülőterületeken, főközlekedési útvonalak és vasútvonalak mentén fekvő telepek”, az úgynevezett kiemelt telepek mihamarabbi felszámolását sürgetette az előterjesztett anyag. A problémák orvoslására a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kiadta a 2047/1967. (VIII. 8.) számú határozatát „a szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken élők lakáshelyzetének megjavításáról”, melynek kiegészítésére fogalmazták meg a 3254/1967. számú kormányhatározatot. In: MNL OL XIX-A-83-b 2047/1967. (438. d.)
- ¹² A kormányhatározat tette legitimé a cigánytelepi lakosságot érintő – karhatalmi beavatkozásokat sem nélkülöző – hatósági átköltöztetéseket. Lásd bővebben: Hajnóczky Tamás: „Karhatalommal a cigánytelepekért.” In: Kritika, 2013. 7-8. sz. 30-31. pp. Kemény István – Rupp Kálmán – Csalog Zsolt – Havas Gábor (szerk.): Beszámoló a magyarországi cigányok helyzetével foglalkozó, 1971-ben végzett kutatásról. MTA Szociológiai Kutató Intézetének kiadványai, Budapest, 1976. 26-30. pp.

3. sz. dokumentum

MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY

Készült: 47 példányban
47 sz. példány

Kapják:
a Kormány tagjai,
Gáspár Sándor elvtárs,
Méhes Lajos elvtárs,
Bálint József elvtárs,
Borbándi János elvtárs,
Tóth Mátyás elvtárs,
Óvári Miklós elvtárs,
Dr. Papp Lajos elvtárs.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
3347/1968. sz.
határozata

a cigány lakosság helyzetének megjavításával kapcsolatban
tárcaközi koordinációs bizottság létrehozásáról.¹³

1./ A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a cigány lakosság helyzetének megjavításával kapcsolatban az állami szervek tevékenységének meghatározására, munkájuk központi irányítására, továbbá az állami és társadalmi szervek együttműködésének koordinálására tárcaközi koordinációs bizottságot hoz létre.¹⁴

13 Az MSZMP KB Politikai Bizottságának 1961. június 20-án megfogalmazott határozata ideológiai okok miatt megszüntette a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségét és létrehozta a Művelődésügyi Minisztérium keretei között a Cigányügyi Társadalmi Bizottságot. In: MNL OL M-KS 288. f. 5/1961/233. ő. e. Sággy Erna: Cigánypolitika Magyarországon az 1950-1960-as években. In: Múltunk, 2008. 1. sz. 276-302. pp.

Az imént említett szerv szervezeti okok következtében, valamint hatásköréből fakadóan nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ezt az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1968. júniusában kiadott, „A cigánylakosság helyzetének javításával kapcsolatos egyes feladatok végrehajtásának tapasztalatairól” című állásfoglalásában hivatalosan is kifejtette. Továbbá felhívta figyelmet arra, hogy a koordináló tevékenység hiánya következtében a cigányság helyzetének a megjavításának irányába tett intézkedések nem a tervezettek szerint haladtak. Az APB a Közigazgatási és Adminisztratív Osztályt bízta meg a Művelődésügyi Minisztérium közreműködésével, hogy készítse el előterjesztést a PB részére egy tárcaközi koordinációs bizottság létrehozásáról. In: MNL OL M-KS 288. f. 41/1968/100. ő. e. A tervezetet a Politikai Bizottság 1968. október 15-én fogadta el és néhány nappal később a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a 3347/1968. számú határozatával létrehozta a Minisztertanács keretei között a cigányság helyzetével foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottságot. In: MNL OL M-KS 288. f. 5/1968/474. ő. e.

14 Rövid időn belül a Tárcaközi Koordinációs Bizottság mintájára létrehozták a megyei Cigányügyi

2./ A Kormány a bizottság

elnökévé: Dr. Papp Lajost a Minisztertanács Tanácsszervek
Osztályának vezetőjét

tagjaivá: Dr. Tóth Bélát, az egészségügyi miniszter
helyettesét,

Szilágyi Lajost, az építésügyi és városfejlesztési
miniszter helyettesét,

Molnár Jánost, a művelődésügyi miniszter
helyettesét,

Kazareczki Kálmánt, a mezőgazdasági és élelmezésügyi
miniszter helyettesét

Nagy Imrét, a munkaügyi miniszter helyettesét,

Hont Jánost, az Országos Tervhivatal
elnökhelyettesét,

Körösi Györgyöt, a belügyminiszter helyettesét

nevezi ki.

3./ A Kormány felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsának Elnökségét, valamint a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságát, hogy képviselőik útján a bizottság munkájában vegyenek részt.

Budapest, 1968. október 18.

Fock Jenő s. k.
a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
elnöke

MNL OL XIX-A-83-b-3347/1968 (426. d.) – Géppel írt tisztázat

Koordinációs Bizottságokat, továbbá helyenként a városi és a járási VB-k is létrehozta területi koordinációs bizottságokat. In: MNL BAZML XXIII-2a 94/1970 Fűzes Miklós – Márfi Attila – Rozs András – Vörös Huba (szerk.): Dokumentumok a baranyai cigányság történetéből. Baranya Megyei Levéltár, Pécs. 97-98. pp.

4. sz. dokumentum

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA

Készült: 82 példányban
42 sz. példány

Kapják:
a Minisztertanács tagjai,
Borbély Sándor elvtárs,
Párdi Imre elvtárs,
Timár Mátyás elvtárs,
Papp Lajos elvtárs,
fővárosi, megyei tanácsok elnökei.

A MINISZTERTANÁCS

3558/1975. sz.
határozata

a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásának folytatásáról¹⁵

A Minisztertanács a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásának továbbfolytatására az alábbi irányelveket hagyja jóvá:

1.) A telepek felszámolásának jelenlegi konstrukcióját alapjaiban fenn kell tartani. Az e célra rendelkezésre álló lehetőségeket elsősorban a kiemeltnek¹⁶ nyilvánított és zárt cigánytelepek felszámolására kell felhasználni. A telepeken élő családok lakásproblémáját elsősorban ott kell megoldani, ahol dolgoznak, illetve ahol számukra munkalehetőségek kínálkoznak.

2.) A telepeken élő családok elhelyezése érdekében fel kell használni az állami és

15 A Tárcaközi Koordinációs Bizottság „A Magyarországon élő cigánylakosság helyzetéről” című tájékoztatóját 1974. június 11-én az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága megtárgyalta és tudomásul vette. A TKB jelentésében többek között kifejtette, hogy a telepek felszámolása nem a tervezettek szerint haladt: „A lakáskörülmények a cigánylakosság egészét tekintve alapjában véve ma sem jobbak, mert az új házak építésével és lakások vásárlásával csak e népszerű szaporodásából eredő problémák megoldását tudtuk mérsékelni.” A telepek hatékonyabb felszámolásának az érdekében a TKB szükségesnek látta a korábban kiadott rendeletek és határozatok több ponton történő módosítását, melynek eredményeképpen fogalmazta meg a Minisztertanács a 3558/1975. számú határozatát. In: MNL OL M-KS 288. f. 41/1974/226. ő. e.

16 Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, valamint a Minisztertanács Tanácsi Hivatala 1974-ben ismét utasította az érintett tanácsokat, hogy szolgáltatassanak adatokat a „szociális követelményeknek meg nem felelő telepekről”. A felmérés során 1252 telepet írtak össze melyből 508-at minősítettek kiemelt telepnek, melyeken 25 ezer lakásféleségben, 28 ezer család, 116 ezer személy lakott. In: Kovács József: A szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolása. In: Városgazdasági Tájékoztató, 1975. 5-6. sz. 23. p.

magánlakásépítés keretében alkalmazott valamennyi lakásépítési és vásárlási formát (tanácsi lakásellátás, lépcsőzetes lakáscserék,¹⁷ lakásépítő szövetkezetek, vállalati munkáslakás akció, üresen álló családi házak vásárlása, stb.). A telepek felszámolásához lakásépítési alapjukból a munkáltató szervek is fokozottabban nyújtsanak támogatást.

3.) A tanácsok a telepek felszámolására készített középtávú terveik kialakításánál olyan módszer alkalmazására törekedjenek, amely megfelelően veszi figyelembe a városok és a községek adottságait. A felszámolást az összes áttelepítési lehetőség alkalmazásával kell tovább folytatni és törekedni kell az említett telepeknek a középtávú tervidőszak alatt történő megszűntetésére.

4.) A városokban a kiemelt telepeknél a jogszabályokban biztosított valamennyi felszámolási formát fokozottan alkalmazni kell oly módon, hogy a lakosokat az egyes lakásellátási konstrukciókban a nyújtható kedvezmények teljes mértékben illessék meg (pl. lakás-használatbavételi díj mérséklése, részletfizetés, halasztás, sőt indokolt esetben teljes elengedés).

a.) A tanácsi célcsoportos lakásberuházási¹⁸ forrással rendelkező városok esetében az állami lakásjuttatások során lépcsőzetes lakáscserék közbeiktatása útján ilyen célra kell biztosítani a felszabaduló hagyományos igény szintű, olcsóbb állami bérlakásokat. Ennek megvalósításához a megyei tanácsok a helyi tanácsok számára adjanak megfelelő iránymutatást.

b.) A tanácsok a helyi építőipari szervezeteket és a magánkisiparosokat fokozottabban vonják be a kiemelt telepek felszámolásával kapcsolatos lakásépítkezések megvalósításába.

17 „A Kormány egyetért azzal, hogy a telepek felszámolásának gyorsítása érdekében a kedvezményes hitellel történő lakásépítésben való részvételt olyan, nem telepi lakosok részére is lehetővé kell tenni, akik az új lakásépítés nagyobb terheit vállalni nem képes telepi családok számára a meglévő, régi lakásaikat átadják és az új lakások megépítését, illetőleg annak terheit magukra vállalják. E lépcsős formában történő lakásépítésekre a helyi tanácsok végrehajtó bizottságai – a helyi körülmények alapos mérlegelésével – végezzenek vizsgálatot és tegyenek javaslatokat.” In: MNL OL XIX-A-83-b 2019/1969 (494. d.)

„A lépcsőzetes telepítésnél figyelembe kell vennünk azokat a fejlődési szakaszokat, amelyek a cigányteleptől az összkomfortos lakásig elvezetnek. Egyetlen család se kerüljön a cigánytelepről közvetlenül a modern lakónegyedbe, ha a beilleszkedés követelményeinek nem felel meg. A lépcsőzetes telepítés 4-5 fokát látjuk szükségesnek kidolgozni. 1. A minimális követelményeknek sem megfelelő (putri, viskó) lakásból jobb lakásba költöztetés (cigánytelepen belül). 2. A cigánytelepről történő elköltözés jobb, nem összkomfortos lakás biztosítása a város területén. 3. A „CS” lakásakció keretében új lakás – és építési kölcsön – biztosítása. 4. A komfort nélküli lakás minőségi cseréje. 5. Modern, összkomfortos lakás biztosítása.” In: N. Tóth Árpád: Cigányok Borsodban. In: Borsodi Szemle, 1972, 2. sz. 48. p.

18 „A helyi tanácsi szervek – az áttelepülők jövedelmi, személyi és vagyoni viszonyainak mérlegelése alapján (ha az áttelepítéshez más lehetőségük nincs) a megyei (fővárosi, megyei, városi) úgynevezett célcsoportos lakáskeret terhére csökkentett komfortfokozatú, félkomfortos, hagyományos igény szintű, alacsonyabb felszereltségű, olcsóbb és alacsonyabb lakbérű tanácsi bérlakások építését kezdeményezhetik.” In: Huszóczy Miklós: A cigány lakosság lakás gondjainak megoldásával kapcsolatos feladatokról és intézkedésekről. In: Szegő László (szerk.): Cigányok honnét jöttek merre tartanak? Kozmosz Könyvek, Budapest, 1983. 276. p.

Palásti Mihály

Mit gondolsz a roma tematikájú gyűjteményekről, múzeumokról, galériákról?

Még soha nem voltam ilyen jellegű kiállításon, de szerintem mindenképpen fontosak ezek a hagyományok, szokások, tárgyak megőrzése szempontjából. Magyarországon szükség volna egy roma múzeumra, mert ez fontos, hogy mások is betekinthessek egy adott társadalmi csoport életébe, múltjába, történelmébe.

Ha roma, cigány tematikában keresel szakirodalmat, mit gondolsz, hova lenne érdemes fordulnod? Tudomásod szerint hol gyűjtenek ilyen jellegű anyagokat?

Fogalmam sincsen, hogy hol lehet ilyen anyag, de ha szükségem lenne rá, akkor a Romológia Tanszéken, vagy valamelyik egyetemi könyvtárban 100%, hogy tudnának segíteni. Ezenkívül az interneten vannak olyan oldalak, ahol konkrétan rákereshetek ezekre a szakirodalmakra, valamint azok fellelhetőségi helyére, kölcsönözhetőségére.

c.) A gyorsított felszámolás érdekében a tanácsok a tervező, a kivitelező és a beruházó szervek útján is nyújtsanak megfelelő segítséget.

5.) A községekben a jövőben is a saját lakás építésével, illetve a lakás vásárlásával kell a kiemelt telepek felszámolását biztosítani. Szükséges, hogy a tanácsok ezen a területen is tervszerűen foglalkozzanak e telepek felszámolásával, az ehhez szükséges anyagi-műszaki és szervezeti feltételek megteremtésével.

a.) Elsősorban a megfelelő építési telek biztosításával az építkezés tervelésével, továbbá a fontos építőanyagokkal és szervezett kivitelezéssel kell elősegíteni a rendszeres munkaviszonyban álló családok lakáshoz juttatását.

b.) A családok elhelyezése céljából fokozottan kell élni az üresen álló falusi lakások megvásárlásának lehetőségével,¹⁹ továbbá az állampolgárok többségében álló lakások kényyszerértékesítés útján történő felhasználásával. Ezekkel elsősorban a sokgyermekes családok lakásellátását kell megoldani.

6.) Az V. ötéves tervidőszakban – megyénként eltérő mértékben – országosan összesen 11 ezer lakás²⁰ építéséhez (vásárlásához) kell a megfelelő anyagi-műszaki feltételeket biztosítani. Az előirányzat növelésére a tényleges teljesítés figyelembevételével 1977. évben kell javaslatot tenni.

19 Lásd bővebben: 30/1974. (XII. 4.) PM-ÉVM számú együttes rendelet az állampolgárok tulajdonában lévő, üresen álló családi házak értékesítéséről. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1974. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 741-742. pp.

20 Az V. ötéves tervidőszak folyamán 10426 építési és vásárlási keret került felhasználásra. In: Bencsik István: A Magyarországon élő cigánylakosság társadalmi beilleszkedése az 1970-es évektől napjainkig. ELTE BTK Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképzési Intézete, Budapest, 1988. 32. p.

Felelős: az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a pénzügyminiszter,
az Országos Tervhivatal elnöke
Határidő: az V. ötéves tervező munkának megfelelően.

7.) Az V. ötéves terv lakásépítési (vásárlási) előirányzatának 10 %-át nem telepeken, de hasonló körülmények között élő, dolgozó családok lakásellátására lehet felhasználni. E keret fölött a fővárosi, illetve a megyei tanácsok elnökei rendelkeznek.

Felelős: az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a pénzügyminiszter,
a megyei (fővárosi) tanácsok elnökei
Határidő: 1976. január 1-től folyamatos.

8.) A lakásépítésnél nyújtható kölcsön felső határa 120 ezer Ft, a lakásvásárlásnál pedig 80 ezer Ft lehet. A törlesztési idő továbbra is 35 év.²¹

Felelős: a pénzügyminiszter,
az építésügyi és városfejlesztési miniszter
Határidő: 1976. január 1-től folyamatos.

9.) A kijelölt családoktól a jövőben is meg kell kívánni a kölcsön mértékének 10 %-át kitevő előtakarékoságot. Ezt a fővárosi, illetve a megyei tanácsok elnökei – elsősorban szociális indokok alapján (a gyermekek és eltartottak száma, tartós munkavállalás, stb.) – mérsékelhetik, esetleg el is engedhetik. A lebontásra kerülő lakás (putri) értékét a készpénz-előtakarékosságnál, illetőleg a kölcsön törlesztésénél figyelembe kell venni.

Felelős: a pénzügyminiszter,
a fővárosi, illetve a megyei tanácsok elnökei
Határidő: 1976. január 1-től folyamatos.

10.) A tanácsok a kiemelt telepek felszámolásának befejezésekor a biztosított lakások számát figyelembe véve, a felszámolással kapcsolatos tényleges tanácsai költségek hozzájárulásaként – a fővárosi, megyei tanácsok elnökeinek kérelme alapján – 20-25 ezer Ft támogatásban részesüljenek. Ennek fedezetéről az éves tervezés során központilag kell gondoskodni.

Felelős: az Országos Tervhivatal elnöke,
az építésügyi és városfejlesztési miniszter
Határidő: az V. ötéves tervmunkálatok szerint, illetve folyamatos.

²¹ A lakásépítésnél nyújtható kölcsön összegét 85 ezerről emelték 120 ezer forintra. In: 10/1972. (VI. 10.) ÉVM-PM számú együttes rendelet a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról szóló 2/1965. (II. 18.) ÉM-PM számú együttes rendelet módosításáról. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1972. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973. 607. p.

11.)

a.) A kiemelt telepek teljes felszámolása érdekében, ha a felszámolás befejezése csak így biztosítható, a tanácsok fokozottabban törekedjenek az egyedülálló öregek, munkaképtelenek, betegek, valamint a keresőképes családtaggal nem rendelkezők szociális otthoni elhelyezésére.

b.) Akik a telepeken élő öregekkel együtt hajlandók elköltözni – egyéni elbírálás mellett – elsősorban részesíthetők a lakásépítési és vásárlási kölcsönök engedélyezésénél, továbbá a készpénzfizetésnél nyújtható kedvezményeknél.

Felelős:

a.) pont: a fővárosi és a megyei tanácsok elnökei

b.) pont: a pénzügyminiszter, az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a fővárosi és a megyei tanácsok elnökei

Határidő: folyamatos.

12.) A megyei (a fővárosi) tanácsok, a helyi tanácsok beszámolóai alapján minden év első negyedév végéig számoljanak be a cigány lakosság helyzetének javításával foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottságnak és az építésügyi és városfejlesztési miniszternek a megelőző évben elért eredményeikről és a felszámolás tapasztalatairól.

Felelős: a fővárosi és a megyei tanácsok elnökei.

13.) Felül kell vizsgálni és a fentiekre tekintettel is egységes szerkezetbe kell foglalni a telepek felszámolására irányuló jogszabályi rendelkezéseket.

Felelős: az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a pénzügyminiszter

Határidő: 1976. I. negyedév vége.

14.) Meg kell vizsgálni az állami gazdaságok területén lévő, a gazdaságok dolgozóinak elszállásolására szolgáló épületek (volt cselédlakások) felszámolásánál az e határozat által biztosított feltételek alkalmazását.

Felelős: az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter, a pénzügyminiszter.

Budapest, 1975. december 4.

Lázár György s.k.
a Minisztertanács elnöke

MNL OL XIX-A-83-b-3358/1975 (743. d.) – Géppel írt tisztázat

GALÉRIA

Orsós Ferenc festménye

5. sz. dokumentum

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA

Készült: 200 példányban
180 sz. példány

Kapják: elosztó szerint

A MINISZTERTANÁCS
3280/1976. sz.
határozata

a cigányság helyzetének javításáról és gyorsabb ütemű társadalmi beilleszkedésének elősegítéséről²²

A Minisztertanács megállapítja, hogy a cigány lakosság helyzetének javítására tett központi intézkedések számottevő eredménnyel jártak, a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének üteme azonban még nem kielégítő és az általános előrehaladás mellett kedvezőtlen jelenségek is mutatkoznak. A cigány lakosság helyzetének további folyamatos javítása és társadalmi beilleszkedésének meggyorsítása érdekében a Minisztertanács a következőket határozza:

I.

1. A cigány lakosság életviszonyainak javítása, beilleszkedésének meggyorsítása fontos társadalompolitikai feladat, aminek megoldását a helyenként még megnyilvánuló előítéletek, illetve a cigány lakosság elmaradott rétegeiben mutatkozó fenntartások leküzdésével, kitartó felvilágosító és nevelő munkával is elő kell segíteni. Az állami feladatok végrehajtásában és a nevelőmunkában egyaránt jobban kell támaszkodni a már beilleszkedett, képzett, a társain segíteni akaró cigányokra. Gondot kell fordítani rá, hogy az arra érdemes, közéleti tevékenységet vállaló cigányok képességeiknek megfelelő megbízatáshoz jussanak és részt vállaljanak elmaradott társaik nevelésében, életmódjuk megváltoztatásában.

A népgazdaság V. ötéves tervében biztosított lehetőségek keretein belül – elsősorban azokban a megyékben,²³ városokban és községekben, ahol az átlagosnál nagyobb a cigány lakosság aránya – konkrét intézkedéseket kell tenni foglalkoztatásuk növelése, lakáshelyzetük további javítása, a gyermekek és fiatalok iskolai, valamint iskolán kívüli oktatása, nevelése és az ezekhez szükséges feltételek fejlesztése érdekében.

22 Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1974. júniusi 11-i állásfoglalásában utasította a Minisztertanács Tanácsi Hivatalát, hogy dolgozzon ki irányelveket az érintett tanácsoknak a cigányság helyzetét illetően. Továbbá kérje a Minisztertanácsot arra, hogy adjon ki egy határozatot azon kérdésekben, melyekben a Tárcaközi Koordinációs Bizottság saját hatáskörében nem dönthet. In: MNL OL M-KS-288. f. 41/1974/226. ő. e.

Az imént említettek következtében a Minisztertanács 1976. június 3-án adta ki a 3280/1976. számú határozatát, melyhez felhasználta a TKB 1976. május 13-án keltezett a „*cigánylakosság helyzetét érintő határozatok végrehajtásáról*” címet viselő jelentését. In: MNL OL XIX-A-83-b 3280/1976. (777. d.)

23 Tárcaközi Koordinációs Bizottság felmérése szerint 1978-ban a magyarországi cigányság száma elérte a 325000-et. Az imént említett adat a Kemény István nevével fémjelzett 1971-es vizsgálat eredményéhez (320000) viszonyítva meglehetősen alacsonynak tűnik, azonban megyei szintű adatokkal az imént említett felmérés nem szolgált, csupán regionális adatokkal. A TKB által készített összeírás megyei, illetve budapesti adatai a következők: Budapest: 30000, Bács-Kiskun: 10000, Baranya: 22000, Békés: 9000, Borsod-Abaúj-Zemplén: 56000, Csongrád: 6000, Fejér: 5000, Győr-Sopron: 4000, Hajdú-Bihar: 17000, Heves: 17000, Szolnok: 21000, Komárom: 6000, Nógrád: 16000, Pest: 20000, Somogy: 20000, Szabolcs-Szatmár: 36000, Tolna: 11000, Vas: 6000, Veszprém: 7000, Zala: 6000. In: Bencsik István: A Magyarországon élő cigánylakosság társadalmi beilleszkedése az 1970-es évektől napjainkig. ELTE BTK Tudományos Szocializmus Információs és Továbbképzési Intézete, Budapest, 1988. 19-24. pp.

Az állami és társadalmi szervek e feladatok végrehajtásához igényeljk a lakosság segítségét; egyidejűleg tegyék szervezettebbé a cigány lakosság állampolgári nevelését.

Felelős: az illetékes miniszterek,
országos hatáskörű szervek vezetői,
fővárosi, megyei tanácselnökök
Határidő: folyamatos.

2./ A cigány lakosság gyorsabb ütemű társadalmi beilleszkedésének, életkörülményei megváltoztatásának, műveltségi színvonala emelésének egyaránt fontos feltétele, hogy fokozottan minden munkaképes cigány férfi munkavállaló legyen és növekedjen a rendszeresen foglalkoztatott nők aránya is.

A tanácsi és társadalmi szervek az ipari és mezőgazdasági termelő és szolgáltató üzemekkel együttműködve tegyenek intézkedéseket arra, hogy mind több cigány a lakóhelyén kapjon munkát.

A nők fokozott munkába állítása érdekében a lehetőségekhez mérten gondoskodni kell gyermekeik szociális intézményekben történő elhelyezéséről és a megfelelő munkalehetőségek kialakításáról.

A foglalkoztatással összefüggő munkaerő gazdálkodási feladatokat össze kell hangolni a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásának meggyorsításával és a lakáshoz juttatás területi lehetőségeivel.

A munkaadók fordítsanak nagyobb figyelmet cigány dolgozók nevelésére, gondoskodjanak szakmai kiképzésükről, továbbképzésükről.

Az ötödik ötéves terv munkaerő-gazdálkodási feladatainak keretében a fővárosi, megyei tanácsok határozzák meg a munkaképes cigány lakosság foglalkoztatásával kapcsolatos teendőket.

Felelős: fővárosi, megyei tanácselnökök,
illetve miniszterek,
országos hatáskörű szervek vezetői,
Határidő: folyamatos.

3./ A cigány lakosság társadalmi felemelkedése érdekében fontos feladat a körükben még jelentős mértékben meglévő analfabetizmus felszámolása.

Mindenekelőtt azt kell elérni, hogy a tankötelesek rendszeresen járjanak iskolába, elvégezzék az általános iskolát, s az alkalmasak kapjanak támogatást a továbbtanuláshoz.

A pályaválasztási tanácsadó intézmények rendszeresen segítsék a cigánytanulók középiskolai továbbtanulását, pályaválasztását, irányítsanak több cigány fiatal a pedagógusi, egészségügyi pályákra.

A tanácsszervek a munkáltatókkal együttműködve segítsék a cigány felnőtteket, hogy az iskolai rendszerű oktatás keretében pótolják hiányzó ismereteiket.

Felelős: oktatási miniszter,
munkaügyi miniszter,
fővárosi, megyei tanácselnökök,
Határidő: folyamatos.

4./ Meg kell vizsgálni, milyen tárgyi és személyi feltételek szükségesek ahhoz, hogy a rászoruló tanulók fokozottabb mértékben részesüljenek diák-szociális kedvezményekben /tanszer-tankönyv segély, napközi otthoni ellátás, étkeztetés, kollégiumi elhelyezés, stb./, illetve gondoskodni kell arról, hogy növekedjen a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok anyagi, erkölcsi elismerése.

Felelős: oktatási miniszter,
 pénzügyminiszter,
 Országos Tervhivatal elnöke,
 Tárcaközi Koordinációs Bizottság,
 Határidő: 1976. december 31.

5./ Meg kell vizsgálni, hogy az óvodai nevelésben nem részesülő gyermekek számára az egy tanéves iskola előkészítő foglalkoztatás intézményes biztosítása milyen személyi és tárgyi feltételeket kíván, és javaslatot kell tenni azok fokozatos megteremtésére.

Felelős: oktatási miniszter,
 pénzügyminiszter,
 Országos Tervhivatal elnöke,
 Határidő: 1976. december 31.

6./ A cigány lakosságot az iskolán kívüli nevelő munkával is segíteni kell a beilleszkedésben. Törekedni kell életszéméletük korszerűsítésére, erősíteni szükséges alkalmazkodó készségüket, számításba véve hagyományait és támaszkodva a cigányság műveltebb rétegeinek közreműködésére, a kulturális nevelés eszközeivel is elő kell segíteni, hogy mind nagyobb számban váljanak a társadalom teljes értékű tagjává.

A tanácsi szervek a szakszervezetekkel együttműködve hassanak oda, hogy a közművelődési intézmények munkájának szerves részévé váljon a cigány lakosság kulturális nevelése.

Felelős: kulturális miniszter,
 fővárosi, megyei tanácselnökök,
 Határidő: folyamatos.

7./ Ki kell dolgozni és közre kell adni az elveket és módszereket, amelyek a cigány lakosság iskolán kívüli hatékony műveléséhez, neveléséhez szükségesek.

Felelős: kulturális miniszter,
 Határidő: 1976. december 31.

8./ A cigány lakosság foglalkoztatásának bővítésével, lakás- és életkörülményei fejlesztésével párhuzamosan gondoskodni kell a személyi és a környezeti egészségügyi követelmények állandó javításáról is.

Az egészségügyi intézmények a közművelődési szervekkel együttműködve tegyék rendszeressé az egészségügyi felvilágosítást. Különösen a helyes életmód kialakítása, az alapvető egészségügyi előírások betartása, a személyi és környezeti tisztaság, vala-

mint a családtervezés fontosságának megismertetésére és az alkoholizmus elleni felvilágosító munkára fordítsanak nagy figyelmet. A tanácsszervek ellenőrzik, hogy a gyermekek gondozása és nevelése érdekében biztosított különböző szociális juttatásokat a szülők rendeltetési céljuknak megfelelően használják fel.

A tanácsszervek – a társadalmi szervezetekkel és a településekkel együttműködve – a még hosszabb időn át fennmaradó településeken is biztosítják a megfelelő egészségügyi viszonyokhoz szükséges alapvető létesítményeket és felszereléseket. Szervezzenek a településeken tisztasági mozgalmat.

A tanácsszervek fokozottabban törekedjenek a veszélyeztetett körülmények közé került gyermekek, az idős, beteg emberek megfelelő szociális intézményekben való elhelyezésére.

Felelős: egészségügyi miniszter,
Tárcaközi Koordinációs Bizottság elnöke,
fővárosi, megyei tanácselnökök,
Határidő: folyamatos.

9./ Ki kell dolgozni és közre kell adni a cigány lakosság életkörülményeihez igazodó egészségügyi nevelés, valamint szociális gondoskodás elveit és módszereit.

Felelős: egészségügyi miniszter,
Tárcaközi Koordinációs Bizottság elnöke,
Határidő: 1976. december 31.

10./ Az állampolgári jogok és kötelességek megismerése és betartása érdekében a cigány lakosság körében fokozni kell a felvilágosító nevelést. Az állami szervek tegyék hatékonyabbá az ellenőrzést, a számonkérést és szükség esetén éljenek a jogszabályi szankciók következetes alkalmazásával. Különösen a csoportosan, illetve szervezeten végrehajtott, valamint az erőszakos bűncselekmények elkövetőivel, és a közveszélyes munkakerülőkkel szemben kell az eddiginél szigorúbb intézkedést tenni. A hatályos jogszabályi keretek között vissza kell szorítani a bejelentés nélküli letelepedést, az engedély nélküli építést, kereskedést, házalást. Idült alkoholisták esetében fokozottabban kell alkalmazni az alkoholelvonó kezelést, illetve zárt munkaterápiás intézetbe való elhelyezést.

A tanácsszervek a rendőrség, a bíróság, az ügyészség helyi szerveivel szorosan együttműködve, valamint a társadalmi erők bevonásával fordítsanak nagyobb figyelmet a szabálysértések és bűncselekmények megelőzésére.

Felelős: belügyminiszter,
igazságügy miniszter,
fővárosi, megyei tanácselnökök,
Határidő: folyamatos.

11./ Meg kell vizsgálni, hogy a közveszélyes munkakerülőkkel szemben miként volna lehetőség az eddigieknél szigorúbb és hatékonyabb szankciók alkalmazására.

Orsós Zoltán

Látogatás a Kugler Art Galériában

2014. november végén a Wlislöcki Henrik Szakkollégium gondolt egyet és elutazott Budapestre, hogy meglátogassa a Kugler Art Galériát. Itt a cigány képzőművészet, festőművészet és az iparművészet csodálatos világát ismerhettük meg. A Galéria Budapest belvárosi utcájában található, egy lakásban. A kortárs roma művészek alkotásai teljesen elvarázsolták az odautazó közönséget, és megismerhettük Kőszegi Edit filmrendező nő magángalériáját. Végig vezetett minket a szalonban, és a kiállítás egyes darabjairól történeteket is mesélt. Akkor keltette fel figyelmemet a szalon, mikor elmesélte, hogy ezek a festmények már bemutatkoztak a Magyar Nemzeti Galériában, a Néprajzi Múzeumban, és az UNESCO égisze alatt New Yorkban, Párizsban, és legutóbb Passauban és Stockholmban is. A WHSZ életében fontos szerepe van a roma identitás erősítésének, megismerésének, ez a kiállítás egy nagyon hasznos és példaértékű kiruccanás volt. Teljesen otthonias hangulat, berendezés várja vendégeit. A szalonba belépve nyugodtság tölti el az embert – emlékszem húsleves illata áradt ki a konyhából. Véleményem szerint ez egy egyedül sajátossága ennek a múzeumnak. Számos helyen jártam már múzeumban, viszont az „intézményessége” miatt egyik sem váltott ki belőlem ilyesfajta emóciókat. Az idő előrehaladtával megtudtuk, hogy ebben a lakásban szoktak összejöveteleket is tartani, ahol megjelennek cigány kortárs művészeink eszmecsereire, új művészi alkotásaik bemutatására. A szalon befogadja más fiatal roma tehetségek munkáit is, így bárki kamatoztathatja művészi kreativitását. Összességében, nagyon élvezetes és érdekes kiállítás volt. Ha tehetnénk, még egyszer végig néznénk, és hallgatnánk a filmrendező nő buzgó beszédét, aki beleéléssel mesélte el nekünk egyes alkotások történetét.

Felelős: igazságügy miniszter,
Határidő: 1976. december 31.

II.

A cigány lakosság helyzetének javításával foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság továbbra is kísérelje figyelemmel és segítse elő a központi és helyi szervek ez irányú munkáját, a megyei tanácsok végrehajtó bizottságait pedig rendszeresen számoltassa be e határozat végrehajtásáról.

Felelős: Tárcaközi Koordinációs Bizottság elnöke,
Határidő: folyamatos.

III.

A Minisztertanács felkéri a Szakszervezetek Országos Tanácsát, a Kommunista Ifjúsági Szövetséget, a Hazafias Népfront Országos Tanácsát, a Vöröskereszt Országos Elnökségét, valamint a központi és helyi sajtószerveket, a Rádiót és a Televíziót, hogy továbbra is segítsék elő a cigány lakosság helyzetének javítását, gyorsabb ütemű társadalmi beilleszkedését és működjenek közre e határozat végrehajtásában.

Budapest, 1976. június 3.

Lázár György s.k.
a Minisztertanács elnöke

MNL OL XIX-A-83-b 3280/1976 (777. d.) – Géppel írt tisztázat

6. sz. dokumentum

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA

Készült 80 példányban
73 sz. példány

Kapják:
a Minisztertanács tagjai,
Kornidesz Mihály elvtárs,
Rácz Sándor elvtárs,
Márta Ferenc elvtárs,
megyei tanácsok elnökei.

A MINISZTERTANÁCS
3301/1979. sz.
határozata

a cigány lakosság helyzetének javításával kapcsolatos további feladatokról szóló
1016/1979. (VII.12.) Mt. h. számú határozat kiegészítéséről²⁴

24 Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1979. április 18-án tárgyalta a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálynak „a magyarországi cigány lakosság helyzetéről” című jelentését. A beszámoló megvitatását követően a PB határozatot adott ki, valamint kérte a Minisztertanácsot, hogy tűzze napirendre a cigányság helyzetének a megvitatását, illetve határozza meg az érintett szervek feladatait. Kádár János javaslatára mindezt oly módon szükségeltetett megtennie a Minisztertanácsnak, hogy a nyilvánosság tájékoztatásár is sor kerüljön: „Eszembe jutott, nálunk nem gyakorlat, hogy a Politikai Bizottság állásfoglalásait nyilvánosan publikáljuk. De ebben az esetben vagy a Politikai Bizottság, vagy a Minisztertanács, vagy valamelyik más szerv, ha a közeljövőben foglalkozna ezzel a kérdéssel, tehetne egy nyilvános közlést. [...] Persze nem regényt kell írni, az egész elintézhető három gépelt oldalon, máskülönben

Az 1016/1979. (VII.12.) Mt. h. számú határozat (a továbbiakban: H) kiegészül a következőkkel:

A H. 1. pontjához:

Felül kell vizsgálni azokat a munkaügyi és egyéb előírásokat, amelyek a mezőgazdaságban már túlhaladtak és akadályozzák, hogy további munkaköröket nőkhöz tölthesse be, vagy szakmát szerezhessenek (pl. egyes gépek kezelése, vezetése).

Felelős: munkaügyi miniszter
mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter

A H. 2. pontjához:

a) A 3558/1975. Mt. h. számú határozat 10. pontjában biztosított, a telepfelszámolással kapcsolatos tanácsi költségekhez a központi hozzájárulást nem a telepek teljes felszámolása után, hanem évente – az előző évben a volt telepi lakosoknak átadott lakások költségtérítéseként – kell a tanácsok rendelkezésére bocsátani. Meg kell vizsgálni a lakásonként 20-25 ezer Ft tanácsi költség-hozzájárulás összegének realitását, illetve indokolt mértékű felemelésének lehetőségét.

b) Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy a nagycsaládosok és azok, akik a telepről elköltözéskor szüleiket, hozzátartozóikat is magukkal viszik, a családtagok számától függően kapjanak állami támogatást vagy további szociálpolitikai kedvezményt a családi ház építéséhez vagy vásárlásához.

c) A nagycsaládosoknak vagy a szülőkkel, hozzátartozóikkal együtt lakóknak is engedélyezni kell a szükségletekhez igazodó több szobás, nagy lakókonyhás házak építését, ha annak a hitel mellett szükséges további fedezete biztosított.

d) Meg kell vizsgálni a kedvezményes vásárlási és építési hitelakció kiterjesztésének lehetőségét a telepen kívül lakókra. Ennek érdekében célszerű a 10 %-os megyei tanácselnöki keret 15 %-ra történő felemelése és a megyék között differenciált megállapítása, valamint az, hogy az igényjogosultak hitelt kaphassanak a szövetkezeti tulajdonban lévő ingatlanok vásárlására is.

e) Meg kell vizsgálni a lakásépítéshez nyújtható 140 ezer Ft,²⁵ illetve a lakásvásárláshoz adható 100 ezer Ft kölcsönösszeg felemelésének lehetőségét.

---

elvész megint a lényeg. Két-három gépelt oldalon le kellene írni, hogy az illetékes párt- és kormányzervek X évvel ezelőtt állást foglaltak a cigánykérdésben, és most újra áttekintették azt. [...] Érzékeltetni kell, hogy az a kínlódás, amit 1961 óta folytatunk, nem volt hiábavaló. A feladatokat nem is nagyon részletezném.” In: MNL OL M-KS-288. f. 5/1979/770. ő. e.

Az imént említettek miatt adta ki a Minisztertanács a közvélemény tájékoztatása végett a 1016/1979. (VII. 12.) számú határozatát „a cigány lakosság helyzetének javításával kapcsolatos további feladatokról”. A 1016/1979. sz. kormányhatározat kiegészítésére adta ki a Minisztertanács a 3301/1979. számú határozatát. In: Mezey Barna (szerk.): A magyarországi cigánykérdés dokumentumokban 1422-1985. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986. 296-298. pp.

25 A lakásépítésnél nyújtható kölcsön összegét 140 ezerről 180 ezer forintra emelték 1979 júliusában. A lakásvásárláshoz biztosítható kölcsön összegét a rendelet nem módosította. In: 11/1979. (VII. 21.) PM-ÉVM számú együttes rendelet az egyes lakásépítési kölcsönök felső összeghatárának felemeléséről és a kölcsönfolyósítás feltételeiről. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1979. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980. 853-854. pp.

GALÉRIA

Bogdán János amigo festménye

f) A hitelképtelen telepi lakosok elhelyezésére a megyei tanácsok a célcsoportos lakáskeretből meghatározott számú, olcsó bérű lakást építhetnek a városokban és a községekben.

g) A tanácsoknak fokozniuk kell erőfeszítéseiket a kiemelt telepek megszüntetésére.

Felelős: pénzügyminiszter
Országos Tervhivatal elnöke
építésügyi és városfejlesztési miniszter
f-g) pontért: fővárosi, megyei tanácselnökök

A H. 3. pontjához:

a) Meg kell vizsgálni, milyen lehetőség van hadköteles korú, alacsony iskolai végzettségű fiatalok (3-5 osztályt végzettek) katonai szolgálatra történő nagyobb arányú behívására. Ennek során a szolgálat ideje alatt elő kell segíteni a fiatalok tanulását, munkára nevelését, egészségügyi állapotuk javítását és szakképzésüket.

Felelős: honvédelmi miniszter

b) Felül kell vizsgálni a cigány fiatalokkal foglalkozó pedagógusok munkája külön ösztönzésének feltételeit és biztosítani kell, hogy az ösztönzés kizárólag a minőségi – és többlet – munkát végző pedagógusok elismerését szolgálja.

Felelős: oktatási miniszter

c) Szükséges a cigány gyermekekre vonatkozó statisztikai adatszolgáltatás kiterjesztése (óvodás kortól kezdődően a középiskoláig, szakmunkásképző intézetekig) és az adatfelvétel folyamatossá tétele.

Felelős: oktatási miniszter
Központi Statisztikai Hivatal elnöke

d) A Magyar Tudományos Akadémia támogassa a cigányok helyzetének feltárására irányuló kutatásokat. A tudományos kutatásokban – pedagógiai, életformát érintő, egészségügyi, néprajzi, nyelvészeti stb. vizsgálatok –, a cigányokra vonatkozó megállapításokat is szükséges értékelni és gondoskodni kell a kutatások gyakorlati hasznosításáról.

Felelős: kutatóhelyeket irányító miniszterek és országos hatáskörű szervek vezetői
Magyar Tudományos Akadémia főtitkára

A H. 4. pontjához:

a) Az egészségügyi ismeretterjesztő előadásokon, foglalkozásokon különös gonddal kell foglalkozni az egészséges táplálkozás, egészséges életmód és családtervezés fontosságával, valamint a fiatalok és a nők körében tapasztalható dohányzás és alkoholizmus súlyos következményeivel.

b) Az állampolgári jogok, köteleességek és az erkölcsi normák megismertetésével, valamint felvilágosító, nevelő munkával is tovább kell segíteni a cigányok körében a bűnözés megelőzését.

Felelős: egészségügyi miniszter
kulturális miniszter
belügyminiszter
fővárosi, megyei tanácselnökök

A H. 7. pontjához:

a) A cigány lakosság helyzetével kapcsolatos területi tapasztalatokat a minisztériu-

mok, az országos hatáskörű szervek rendszeresebben és szervezettebben kísérik figyelemmel. Irányító tevékenységük során fordítsanak figyelmet a feladatok végrehajtásának irányítására és – különösen a legtöbb gondot okozó esetekben – a helyszíni ellenőrzésre is.

b) Az érintett miniszterek, országos hatáskörű szervek vezetői a határozatokban foglaltak végrehajtására intézkedéseiket 1979. december 31-ig adják ki.

Budapest, 1979. június

Lázár György s. k.
a Minisztertanács elnöke

MNL OL XIX-A-83-b 3301/1979 (935. d.) – Géppel írt tisztázat

7. sz. dokumentum

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA

SZOLGÁLATI HASZNÁLATRA!

Készült: 105 példányban
101. sz. példány

Kapják:
a Minisztertanács tagjai,
MSZMP KB osztályvezetői,
Láng István elvtárs,
országos hatáskörű szervek
vezetői,
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei

A MINISZTERTANÁCS

3223/1985. sz.
határozata

a cigány lakosság helyzetének, életkörülményeinek javításával
kapcsolatos időszerű feladatokról²⁶

26 Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága 1984. október 2-án tárgyalta „a magyarországi cigánylakosság helyzetéről, javaslat az időszerű feladatokra” című jelentést, melyet az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztálya készített el. Az iratanyag többek között beszámolt az addig tett intézkedések eredményeiről, a továbbra is fennálló problémákról. Továbbá a jelentés kifejtette a korábban kiadott határozatokkal és állásfoglalásokkal ellentétben, hogy a cigány kultúra feltárására és támogatására komoly gondot szükséges fordítani. In: MNL OL M-KS-288. f. 41/1984/434. ó. e. Pozsgay Imre ezt a szemléletbeli változást, mely a 3223/1985. számú minisztertanácsi határozaton is érezte a

A minisztertanács a cigány lakosság helyzetéről szóló előterjesztést megtárgyalta és elfogadta. Megállapította, hogy az országban végbement társadalmi-gazdasági fejlődés, a központi és helyi intézkedések, valamint a társadalmi szervek és tömegszervezetek tevékeny közreműködésének hatására az elmúlt években tovább javultak a cigány lakosság életkörülményei, folytatódott társadalmi felemelkedésük. Változatlanul fontos társadalompolitikai feladat azonban a cigány lakosság életviszonyainak javítása, beilleszkedésének meggyorsítása, aminek megoldását helyenként még megnyilvánuló előítéletek, illetve a cigány lakosság elmaradott rétegeiben mutatkozó fenntartások leküzdésével, kitartó felvilágosító és nevelő munkával is elő kell segíteni. Az állami feladatok végrehajtásában és a nevelő munkában egyaránt kell támaszkodni a már beilleszkedett, képzett, a társain segíteni akaró cigányokra. Segíteni kell az arra érdemes, közéleti tevékenységet vállaló cigányokat, hogy képességeiknek megfelelő megbízatáshoz jussanak és részt vállaljanak társaik nevelésében, életmódjának megváltoztatásában.

A Minisztertanács szükségesnek tartja, hogy az alábbi feladatok a tervező munka keretében a tanácsi tervekbe és költségvetésbe, valamint az ágazati, szakmai programokba beépüljenek.

1./ A központi és tanácsi foglalkoztatáspolitikai intézkedések során a lehetőségekhez mérten törekedni kell a cigányság, különösen az elhelyezkedési nehézségekkel küzdő nők és a munkaképes korba lépő fiatalok foglalkoztatási feltételeinek fokozatos javítására.

Felelős:

Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnöke,
ipari miniszter,
építésügyi és városfejlesztési miniszter,
mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter,
mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter,
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei.

Határidő: folyamatos.

---

hatását, a következőképpen összegezte: *„Hiszen hosszú ideig azt, hogy cigánykérdés van Magyarországon, nem nagyon ismertük el egyszerűen a cigányság szociális beilleszkedési problémáiról esett szó, és ebből az aspektusból megközelítve az úgy bizonyos fokig lesüllyedt településpolitikai, szociálpolitikai kérdéssé és ezzel együtt lakáelosztássá, a beilleszkedést és az asszimilációt sürgető politikai magatartássá.[...] Tehát egész politikai szemléletünkben előrelépés történt, amikor a tisztán szociális és beilleszkedési problémakör etnikai kérdésként vetődött fel.”*

In: Murányi Gábor: A szociológiai és történeti tények szava. Beszélgetés Pozsgay Imrével. In: Murányi Gábor (szerk.): „Egyszer karolj át egy fát. Cigányalmanach. TIT Országos Központja, Budapest, 1986. 5-6. pp. Lásd bővebben: Majtényi Balázs – Majtényi György: Cigánykérdés Magyarországon 1945-2010. Libri Kiadó, Budapest, 2012. 92-96. pp. Majtényi Balázs – Majtényi György: Jelen és múlt között. (A romákat érintő 1960 utáni kisebbségi jogi szabályozás főbb állomásairól.) In: Majtényi Balázs (szerk.): Merre visz az út? A romák politikai és emberi jogai a változó világban. Lucidus Kiadó, Budapest, 2003. 242-248. pp. Az APB az előterjesztett anyag megvitatását követően többek között utasította a Minisztertanács Tanácsi Hivatalát, hogy dolgozzon ki javaslatokat a cigányság helyzetével, illetve kulturális értékeinek megőrzésével kapcsolatban, melynek eredményeképpen látott napvilágot a Minisztertanács 3223/1985. számú határozata. In: MNL OL M-KS-288. f. 41/1984/434. ő. e.

2./ a/ A szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolását tovább kell folytatni a következők figyelembevételével:

- a telepek teljes felszámolásának elősegítése érdekében az új építési területek, telkek kialakításával kapcsolatos tényleges költségekhez a tanácsok a jövőben is kapjanak a középtávú tervben meghatározott mértékű központi hozzájárulást, megszüntetve a jelenlegi kiemelt, illetve nem kiemelt telepi kategória megkülönböztetést;

- a lakásépítés és -vásárlás kedvezményes pénzügyi feltételeit (minimális készpénzelőtörlesztés, kamatmentes kölcsön stb.) továbbra is fenn kell tartani, a lakóház vásárláshoz adható kedvezményes hitel összegét fel kell emelni;²⁷

- azok a hátrányos helyzetűek, akik szociális körülményeik miatt nem képesek vállalni a lakás megszervezésével, illetőleg fenntartásával kapcsolatos terheket (idősek, betegek, keresésképtelenek, hitelképtelenek, stb.) a lakásellátás helyi tanácsi támogatása keretében kapjanak megfelelő segítséget. Ezt a helyi támogatásra szolgáló eszközök mértékének meghatározásánál figyelembe kell venni;

- a telepek felszámolásához adható kedvezményes hitelezési feltételeket – 10 % előtakarékosság és kamatmentesség – ki kell terjeszteni a telep felszámolási akció keretében vásárolt lakások (házak) és a korábbi években épített kis alapterületű lakások (házak) bővítésére;²⁸

- a megyei tanácselnökök hatáskörébe kell utalni annak elbírálását, hogy a telepek felszámolására rendelkezésükre bocsátott központi hitelkeretből szükség és lehetőség szerint használhassanak fel a nem telepen, de hasonló körülmények között élő családok lakásgondjának megoldására.

Felelős: pénzügyminiszter
 építési és városfejlesztési miniszter
 MT Tanácsi Hivatalának elnöke
 Határidő: 1985. december 31.

b/ Meg kell akadályozni a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek újbóli kialakulását, nagy gondot fordítva a megépült lakóházak és környezetük megóvására, az új települések kommunális ellátottságának javítására.

Felelős: megyei (fővárosi) tanácsok elnöke
 Határidő: folyamatos.

c/ Egységes szerkezetbe kell foglalni a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolására vonatkozó minisztertanácsi határozatokat, valamint egyéb jogszabályokat.²⁹

27 A lakóház vásárlásához adható hitel összegét 150 ezer forintra emelték. In: 21/1985. (XII. 27.) ÉVM-PM számú együttes rendelet a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról szóló 2/1965. (II. 18.) ÉM-PM számú együttes rendelet módosításáról. In: Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1985. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 448. p.

28 A CS-lakás programban résztvevők 120 ezer forint erejéig hitelt vehettek fel épített vagy vásárolt házaik bővítésére. In: Uo. 448. p.

29 A határozati pont eredményeképpen látott napvilágot „A szociális követelményeknek meg

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter,
MT Tanácsi Hivatalának elnöke,
MT Titkárságának vezetője
Határidő: 1986. március 31.

3./ Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a cigány lakosság kulturális színvonalának emelésére, valamint a közoktatás és a felsőoktatás fejlesztési programja (2008/1984. (V.28.) Mt. h., 3174/1984. Mt.h. számú határozatok) keretében, illetőleg azzal összhangban a cigány fiatalok oktatására és nevelésére. Ennek megfelelően:

a/ A cigány gyermekek három éves koruktól mind nagyobb számban részesüljenek óvodai nevelésben. Ahol óvoda működik, az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény 43. § (3) bekezdése alapján kötelezően el kell rendelni azoknak az óvodai nevelésben való részvételét, akiknek a fejlődését a családi nevelés nem tudja kielégítően biztosítani. Az ehhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket fokozatosan meg kell teremteni.

Felelős: művelődési miniszter,
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei
Határidő: folyamatos.

b/ Speciális programokat kell kidolgozni elsősorban az óvodába járó, valamint az általános iskola alsó tagozatában tanuló cigány gyermekek szociális-kulturális és nyelvi hátrányainak enyhítésére. Megfelelő intézkedésekkel segíteni kell az analfabetizmus felszámolását, a tankötelezettség betartását. Ezzel egyidejűleg fokozatosan meg kell szüntetni a cigány osztályokat.³⁰

Felelős: művelődési miniszter,
Határidő: program kidolgozására 1986. szeptember 30.,
utána folyamatos.

- nem felelő telepek felszámolásával kapcsolatos minisztertanácsi határozatok összefoglalása és jogszabályok jegyzéke* című iratanyag. In: MNL BAZML XXIII-24-23 Feltételezhetően a következő kiadványok létrejötté mögött is az imént említettek álltak: Kozákné Istvánné: Útmutató a cigányság lakóhelyi beilleszkedésének segítéséhez. Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Budapest, 1986. Tájékoztató a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásához ajánlott családi ház építési-kivitelezési terveiről, valamint az építés pénzügyi és egyéb feltételeiről. Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Budapest, 1985.
- 30 A szocialista korszakbeli cigány osztályokról, valamint a cigány és nem cigány gyermekek gyógypedagógiai intézményekbe sorolásáról lásd bővebben: Csanádi Gábor – Ladányi János – Gerő Zsuzsa: Az általános iskolai rendszer belső rétegződése és a kiegészítő iskola. In: Valóság, 1978. 6. sz. 30-43. pp. Csepeli György – Panuska Mária – Czeizel Endre – Szondy Mária: Vita Czeizel Endre interjúja nyomán. In: Valóság, 1977. 10. 101-106. pp. Győri György: Beszélgetés Czeizel Endrével. In: Valóság, 1977. 7. sz. 47-54. pp. Czeizel Endre – Lányiné Engelmayer Ágnes – Rátay Csaba: Még egyszer az értelmi fogyatékosokról. In: Valóság, 1978. 9. sz. 109-111. pp. Dr. Czeizel Endre – Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes – Rátay Csaba (szerk.): Az értelmi fogyatékosok kóreredete a „Budapest-vizsgálat” tükrében. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1978. Ladányi János – Csanádi Gábor: Szelekció az általános iskolában. Magvető Kiadó, Budapest, 1983. Réger Zita: Kétnyelvű cigánygyermekek az iskoláskor elején. In: Valóság, 1974. 1. sz. 50-62. pp. Réger Zita: Cigányosztály, „vegyes” osztály – a tények tükrében. In: Valóság, 1978. 8. sz. 77-89. pp.

GALÉRIA

Ráczné Kalányos Gyöngyi: Gombaszedők (2007)

c/ Az iskolai tananyagokban kapjanak helyet a cigányság kultúrájára, értékes hagyományaira vonatkozó ismeretanyagok.

Felelős: művelődési miniszter
Határidő: folyamatos.

d/ Oktatási-nevelési módszertani útmutatót kell kidolgozni a cigány gyermekeket is tanító pedagógusok számára, figyelemmel a kétnyelvűségből adódó problémákra is.

Felelős: művelődési miniszter
Határidő: 1986. augusztus 31.

e/ Gondoskodni kell a cigány fiatalok közép- és felsőfokú intézményekben való továbbtanulásának fokozott támogatásáról. Kerüljön előtérbe a pedagógus, egészségügyi, népművelői pályákra való orientálás.

Felelős: művelődési miniszter,
egészségügyi miniszter,
Országos Tervhivatal elnöke,
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei /a közép- és felsőfokú oktatási
intézmények tekintetében/
Határidő: 1985. december 31., utána folyamatos.

f/ Folytatni kell a hadköteles korú, alacsony iskolai végzettségű fiatalok (3-5 osztályt végzettek) katonai szolgálatra történő nagyobb arányú behívására vonatkozó gyakorlatot. A szolgálat ideje alatt elő kell segíteni a fiatalok speciális kiképzése keretében történő tanítását, szakképzését, munkára nevelését és egészségi állapotuk javítását.

Felelős: honvédelmi miniszter
művelődési miniszter
Határidő: 1985. december 31., utána folyamatos.

g/ A pedagógusok – elsősorban az óvónők és a tanítók – képzésében és továbbképzésében kapjanak nagyobb helyet a cigányságra vonatkozó, előítéletektől mentes, a nevelő- oktató munkában alkalmazható ismeretek.

Felelős: művelődési miniszter
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei
Határidő: folyamatos.

h/ Meg kell vizsgálni, milyen anyagi és erkölcsi ösztönzéssel lehet elősegíteni, hogy a cigány gyermekek nevelésében a jelenleginél több, a cigányság által beszélt nyelveket értő pedagógus vegyen részt.

Felelős: művelődési miniszter, pénzügyminiszter
Határidő: 1985. december 31.

i/ Az egészségügyi intézmények a közművelődési intézményekkel együttműködve az ismeretterjesztő előadásokon, foglalkozásokon kiemelten foglalkozzanak az egészséges táplálkozás, életmód és családtervezés fontosságával, valamint a fiatalok körében tapasztalható dohányzás és alkoholizmus súlyos következményeivel.

Felelős: egészségügyi miniszter,
művelődési miniszter,
belügyminiszter,
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei
Határidő: folyamatos.

4./ a/ A Minisztertanács egyetért azzal, hogy az érdekelt állami szervek – a Hazafias

Népfront Országos Tanácsával együttműködve – kezdeményezzék a cigány kulturális szövetség létrehozását, amelynek általános feladata a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítése.³¹

Felelős: művelődési miniszter,
MT Tanácsi Hivatalának elnöke,
pénzügyminiszter
Határidő: 1985. augusztus 31.

b/ Meg kell vizsgálni egy cigányságnak szóló lap megindításának lehetőségét.³²

Felelős: művelődésügyi miniszter,
pénzügyminiszter,
MT Tájékoztatási Hivatalának elnöke,
MT Tanácsi Hivatalának elnöke
Határidő: 1985. augusztus 31.

c/ A cigányság megőrzésre méltó kulturális hagyományainak ápolására, valamint a cigánysággal kapcsolatos egyes közművelődési feladatok ellátására önálló múzeumot kell létesíteni, vagy e feladatok gondozásával egy meglévő múzeumot kell megbízni. Önálló múzeum kialakítása központi költségvetési kihatással nem járhat.

Felelős: művelődési miniszter,
pénzügyminiszter,
MT Tanácsi Hivatalának elnöke
Határidő: 1985. december 31.

d/ Az iskolán kívüli hatékony művelődéshez szükséges egyéb módszereket ki kell alakítani.

Felelős: művelődési miniszter
megyei (fővárosi) tanácsok elnökei
Határidő: folyamatos.

5./ a/ A szociálpolitika közép- és hosszú távú fejlesztésének keretében kapjon megfelelő helyet a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű cigány családok és csoportok saját erőfeszítésükkel is számoló szociális támogatása, valamint a cigányság körében is előforduló társadalmi beilleszkedési zavarok kezelésének megoldása.

Felelős: Országos Tervhivatal elnöke,
egészségügyi miniszter,
MT Tanácsi Hivatalának elnöke,

31 A Művelődésügy Minisztérium 1986-ban hozta létre a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségét. In: MNL OL M-KS-288. f. 41/1986/468.

32 „Cigányújság” címmel 1987-ben lapot indított a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége az APB jóváhagyásával. In: MNL OL M-KS-288. f. 41/1987/487. ő. e.